

Att umgås med barn

En försöksverksamhet med föräldragrupper i Skaraborgs län

Mariann Pettersson

Leif Svanström

Kerstin Tode

Personal inom barnhälsovården såväl som föräldrar har påpekat behov av att öka kunskapen om barns psykiska och sociala utveckling. Hälsovårdsenheten, primärvårdsblocket, Skaraborgs läns landsting har därför på försök genomfört en verksamhet med föräldragrupper kring barnuppfostringsfrågor, relationer mellan barn och vuxna. Verksamheten har genomförts inom barnavårdscentralerna och med utgångspunkt i broschyren "Att umgås med barn. Något om umgänget mellan små och större individer. 2-7 år." Resultaten visar att såväl föräldrar som sjuksköterskor upplevt föräldragrupperna meningsfulla och att de därför bör fortsätta och utvecklas vidare.

Sociolog Mariann Pettersson är utredare vid Hälsovårdsenheten, Skövde.

Docent Leif Svanström var vid undersökningens genomförande distriktsläkare vid Hälsovårdsenheten, Skövde.

Psykolog Kerstin Tode är vårdcentralpsykolog vid vårdcentralen Falköping.

barns uppfostran och relationer mellan barn och vuxna. Behov av att arbeta med sådana föräldragrupper har framförts här liksom inom det förebyggande psykiska hälsovårdsarbetet. Hälsovårdsenheten har därför initierat och genomfört projektet "Att umgås med barn. En försöksverksamhet med föräldragrupper." Försöksverksamheten har genomförts i samarbete mellan Barn/kvinno-, Psykiatri- och Primärvårdsblocket.

Flera rapporter och debattböcker utkomna under de senaste 3-4 åren behandlar samspelet mellan barn och vuxna, "föräldraträning" o.d. Barnomsorgsgruppen, Socialdepartementet, publicerade år 1975 ett diskussionskapitel angående föräldrautbildning (SOU 1975: 87) och utgav våren 1978 ett delbetänkande "Föräldrautbildning. 1. Kring barnets födelse" (SOU 1978: 5).

Syfte med försöksverksamheten i Skaraborgs län

Genom att öka föräldrarnas kunskap om barns utveckling och behov och ge dem möjligheter att utbyta erfarenheter kring barnuppfostringsproblematiken söka förebygga problem i relationerna mellan barn och vuxna.

Målsättningen var därvid

- att utarbeta och utvärdera broschyren "Att umgås med barn. Något om umgänget mellan små

Hälsovårdsenheten i Skaraborgs läns landsting har i många sammanhang kommit i kontakt med behovet av att inom barnavårdscentralernas informationsverksamhet i mer förebyggande riktning behandla

Genom att öka föräldrarnas kunskap om barns utveckling och behov och ge dem möjlighet att utbyta erfarenheter kring barnuppfostringsproblematiken vill vi söka förebygga problem i relationerna mellan barn och vuxna.

och större individer, 2–7 år.”, och att på ett adekvat sätt sprida broschyren till så många föräldrar som möjligt.

- att initiera och utvärdera försöksverksamhet med föräldragrupper och att samla distriktssköterskornas erfarenheter och synpunkter på genomförandet av föräldragrupperna och möjlighet att integrera verksamheten i sina nuvarande arbetsuppgifter.

Resultat

Delmålet: ”Att på ett adekvat sätt sprida broschyren till så många föräldrar som möjligt”.

Broschyren ”Att umgås med barn. Något om umgänget mellan små och större individer, 2–7 år.” utarbetades och utvärderades. För att möjliggöra att så många föräldrar som möjligt fick så stort utbyte som möjligt av broschyren valde vi att sprida den genom personligt överlämnande på barnavårdscentral. Sedan hösten 1977 delar BVC-sjuksköterskorna ut broschyren med kort presentation till föräldrar med barn från 1 1/2 års ålder. Inför utdelandet av broschyren hade sjuksköterskorna fått information om projektet, och till vilka broschyren skulle utdelas och hur den skulle presenteras dels skriftligen och dels muntligen på studiedagar. Samtidigt erhöll sjuksköterskorna som stöd en arbetsbok som beskriver tankegångar och teorier i broschyren (Tode 1978).

Ett slumpmässigt urval av dels föräldrar (30 familjer) med barn i aktuell ålder och som besökt barnavårdscentral under försöksperioden och dels sjuksköterskor (11 sjuksköterskor vid 6 barnavårdscentraler) har intervjuats om sina erfarenheter.

Sammanfattningsvis har 57 % av familjerna fått broschyren. Flertalet av föräldrarna (76 %) tyckte presentationen var otillräcklig och ungefär hälften (53 %) menade att de haft nytta av den. 36 % av

sjuksköterskorna uppgav att de vid överlämnandet nämnt några ord om innehållet. Föräldrarnas reaktioner uppfattades som varierande men till övervägande delen positiva.

Genom återkoppling av utdelandet till föräldragrupsverksamheten, exempelvis genom gemensamma studiedagar, skulle uppgiften upplevas mera meningsfull av distriktssköterskorna. Därmed skulle utdelandet lättare bli en rutin i det löpande arbetet och utdelningsfrekvensen öka och presentationen förbättras.

Delmålet: ”Att initiera och utvärdera försöksverksamhet med föräldragrupper kring broschyren”.

Föräldragrupperna har ordnats inom barnavårdscentralernas ram med distriktssköterskor knutna till barnavårdscentralerna som gruppleadare. 33 sjuksköterskor från 22 barnavårdscentraler i Skaraborgs län har deltagit i försöksverksamheten. Försöksverksamheten med föräldragrupper ägde rum under tiden oktober 1976–januari 1977.

Utbildning

Genom utbildningen ville vi ge sjuksköterskorna ett så gott utgångsläge som möjligt att leda föräldragrupper. Därför beaktades särskilt att ge sjuksköterskorna möjlighet att; öka sin psykologiska kunskap; lära känna tankegångarna bakom materialet ”Att umgås med barn...” samt att utveckla sig som gruppleadare och få erfarenhet av föräldragrupp.

Utbildningen omfattade två internatdagar, en uppföljningsdag innan försöksverksamheten startade samt en avslutande utvärderingsdag.

Kursvärderingen visade att utbildningens uppläggning väl svarade mot sjuksköterskornas förväntningar. 30 av de 33 sjuksköterskor som deltog i

Föräldragrupperna har ordnats inom barnavårdscentralernas ram med distriktssköterskor knutna till barnavårdscentralerna som gruppleadare.

utbildningen har genomfört en eller flera föräldragrupper.

Utvärderingsmetod

I projektplanen "Att umgås med barn. En försöksverksamhet med föräldragrupper" (Tode o a 1976) diskuteras utvärderingsmodellen; en problemorienterande beskrivande metod utifrån aktionsforskningsmodellen. För beskrivning av den praktiska uppläggningsen av föräldragrupperna, såsom antal kontaktade, svarsfördelning o d har krävts statistiska uppgifter. Sjuksköterskorna förde löpande anteckningar och på den avslutade utvärderingsdagen insamlades dessa uppgifter. Bortfallsanalysen har av integritets- och sekretesskäl begränsats till att sjuksköterskorna vid inbjudningstillfället antecknat antalet föräldrar som tackat "nej" och varför.

Erfarenheterna av föräldragrupsverksamheten har insamlats dels genom föräldraintervjuer (18 slumpmässigt urvalda familjer) och dels genom frågeformulär till samtliga sjuksköterskor som fullföljt verksamheten (31 sjuksköterskor). Förutom intervjuer med föräldrar och sjuksköterskor är den personliga kontakt vi haft med sjuksköterskorna under projektets framväxt och genomförande av stort värde.

Alla träffar utom en förlades till kvällstid.

Föräldragruppernas uppläggning och genomförande

Försöksverksamheten med föräldragrupper pågick under tiden september 1976–januari 1977 under ledning av sjuksköterskor vid barnavårdscentral.

I *tabell 1* redovisas försöksverksamhetens omfattning och familjernas svarsfördelning vid inbjudan.

Av de 589 inbjudna familjerna har 533 säkert fått inbjudan och 267 av dessa har deltagit i föräldragrupp.

.....

Av de 589 inbjudna familjerna har 267 deltagit i föräldragrupp.

.....

Tabell 1. Fördelning av föräldrarnas svar på inbjudan till föräldragrupp.

	Antal	Procent
Familjer som deltagit	267	45
Familjer som ej deltagit – Avböjde vid inbjudan av följande orsaker:		
svårigheter att få barnvakt	29	5
arbete, sjukdom o d	108	19
uttalat ointresse	49	8
Familjer som accepterade inbjudan men uteblev	80	14
Familjer som inbjudits men vida-reuppgift saknas i materialet	56	9
Familjer som inbjudits	589	100

Anm. 347 familjer tackade "ja" vid inbjudningstillfället. 267 mödrar och 97 fäder från 267 familjer deltog i föräldragrupperna. Sammanlagt 364 personer.

Verksamhetens begränsning kan i viss mån förklara en del av bortfallet. Det är mycket troligt att många av de som uteblivit från träffarna eller varit tvungna att tacka "nej" skulle kommit vid ett annat tillfälle om tillräckligt många träffar erbjudits.

I Skaraborgs läns landsting finns 40 BVC-mottagningar. De 364 föräldrar som deltog i föräldragrupp fördelade sig på 40 grupper. Medelantalet träffar per grupp var knappt 2 (totalt 71 träffar).

Varje föräldragrupp hade i genomsnitt 9 deltagare, variationsvidd 5–20 deltagare.

Alla sjuksköterskor utom en har inbjudit föräldrar med barn i en viss åldersgrupp. Detta för att underlätta diskussionerna i grupperna samt att kunna motivera varför just den föräldern inbjudits.

Alla utom en av sjuksköterskorna har inbjudit till föräldragrupperna genom personlig kontakt. Vanligast genom brev som följts upp per telefon.

Vid hälften av föräldragrupperna har barnpassning erbjudits. Vanligen har denna bekostats av primärkommunerna. Före försöksverksamhetens start tillställdes samtliga kommuner en skrivelse innehållande information om verksamheten och framställan om hjälp med barnpassning och/eller lokal efter sjuksköterskornas förfrågan.

Intervjuerna visar att föräldragrupsverksamheten svarar mot ett behov hos föräldrarna.

Utvärdering av föräldragrupperna

Intervjuerna visar att föräldragrupsverksamheten svarar mot ett behov hos föräldrarna. Ungefär 2/3 (67 %) upplevde verksamheten meningsfull och att de haft nytta av föräldragruppen. Flertalet föräldrar (61 %) förväntade sig av föräldragrupperna att få diskutera relationer mellan barn och vuxna samt barnuppföstran. Erfarenhetsutbytet med andra föräldrar upplevdes som mycket värdefullt. Trots att antalet träffar per grupp endast var i genomsnitt 2 träffar upplevdes stämningen i gruppen god. De flesta föräldrarna tyckte att det gick lätt att prata i gruppen och tyckte också att kontakten med de övriga föräldrarna var bra. Utbytet av broschyren hade ej blivit detsamma om de enbart fått den på BVC-mottagningen menade 83 % av föräldrarna.

Kvällstid passar flertalet föräldrar bäst.

Sjuksköterskornas svar tyder på att alla känt sig övertygade om att arbetet varit meningsfullt och svarat mot ett behov. Broschyren kändes som ett stöd och lämplig utgångspunkt för föräldragrupperna (61 %). Majoriteten av sjuksköterskorna (97 %) upplevde det obetingat motiverat att föräldrarna skulle erbjudas tillfälle att diskutera broschyren. De motiverar detta med att det finns behov av föräldragrupper, att föräldrar frågat efter att få delta i föräldragrupp samt att broschyren lätt kan väcka skuld känslor eller missuppfattas om den ej diskuteras. De anser vidare att verksamheten ligger inom barnavårdssköterskans ansvarsområde.

Utvärderingsresultaten från hela försöksverksamheten presenteras utförligt i en slutrapport (Pettersson o a 1978).

Sammanfattning

Utifrån resultaten kan följande slutsatser dras.

Föräldrarna anser:

- att föräldragrupperna varit meningsfulla
- att föräldragrupperna givit erfarenhetsutbyte
- att de haft nytta av föräldragrupperna och broschyren
- att föräldragrupperna ökat utbytet av broschyren
- att föräldragrupperna bör förläggas till kvällstid
- att föräldragrupperna bör permanentas och utvecklas.

Sjuksköterskorna anser:

- att föräldragrupperna varit meningsfulla
- att föräldragrupperna svarat mot ett behov
- att föräldragrupperna förbättrat kontakten till föräldrarna
- att verksamhet med föräldragrupper bör kunna integreras i BVC-sköterskans övriga arbetsuppgifter
- att verksamheten med föräldragrupper varit arbetskrävande.

Såväl föräldrar som sjuksköterskor anser således att:

- verksamheter med föräldragrupper bör fortsätta och utvecklas vidare.

Fn pågår planering av ev permanentande av föräldragrupsverksamheten. Detta innebär bl a utbildning av fler sjuksköterskor och kontinuerliga uppföljnings- och studiedagar.

LITTERATUR:

- Tode, K., Pettersson, M., Svanström, L.: Att umgås med barn – en försöksverksamhet med föräldragrupper. Projektplan. Skövde 1976.
- Pettersson, M., Svanström, L., Tode, K.: Att umgås med barn. En försöksverksamhet med föräldragrupper. Slutrapport. Skövde 1978.
- Tode, K.: Att umgås med barn – en presentation av tankgångar och idéer till broschyren "Att umgås med barn." Skövde 1978.
- Statens offentliga utredningar 1978: 5. Socialdepartementet. Betänkande från barnomsorgsgruppen. Föräldrautbildning. 1. Kring barnets födelse. Stockholm 1978.